

УДК 37.091.3–047.22+378

РОЛЬ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ У ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ ОСВІТИ

Стеценко Н.М., к. пед. н., доцент,
доцент кафедри педагогіки, психології й освітнього менеджменту
Херсонський державний університет

Чикалова Т.Г., к. пед. н.,
старший викладач кафедри педагогіки, психології й освітнього менеджменту
Херсонський державний університет

У статті розкрито роль, наведено характеристики та визначено основні форми самостійної роботи студентів як важливої умови формування професійної компетентності майбутніх менеджерів освіти. Зосереджено увагу на етапах організації самостійної роботи студентів, специфіці її методичного забезпечення. Проаналізовано ефективні методи та засоби самоосвітньої діяльності майбутніх управлінців.

Ключові слова: компетентнісний підхід, професійна компетентність, майбутні менеджери освіти, самостійна робота, самоосвітня діяльність майбутніх управлінців.

В статье раскрыта роль, приведены характеристики и определены основные формы самостоятельной работы студентов как важного условия формирования профессиональной компетентности будущих менеджеров образования. Сосредоточено внимание на этапах организации самостоятельной работы студентов, специфике ее методического обеспечения. Проанализированы эффективные методы и средства самообразовательной деятельности будущих управленцев.

Ключевые слова: компетентностный подход, профессиональная компетентность, будущие менеджеры образования, самостоятельная работа, самообразовательная деятельность будущих управленцев.

Stetsenko N.M., Chykalova T.G. ROLE OF INDEPENDENT WORK OF STUDENTS IN THE FORMATION OF THE PROFESSIONAL COMPETENCE OF FUTURE MANAGERS EDUCATION

The article deals with the role, given the characteristics and the basic form of independent work of students as an important condition for the formation of professional competence of the future managers of education. It focuses on the stages of the organization of independent work of students, the specifics of its methodological support. We analyze the effectiveness of the methods and means of self-activity of the future managers.

Key words: competence approach, professional competence, future educational managers, independent work, self-learning activity of the future educational managers.

Постановка проблеми. Мета професійної вищої освіти – це підготовка кваліфікованого фахівця відповідного рівня і профілю, конкурентного на ринку праці, компетентного, здатного самостійно приймати відповідальні рішення, орієнтуватися в суміжних із власною професією галузях діяльності, здатного ефективно працювати, готового до соціальної і професійної мобільності. Однією з умов підготовки конкурентоздатного фахівця є компетентнісний підхід, що забезпечує формування у студента високого рівня наукових знань, а головною метою стає підвищення ролі самостійної роботи як форми навчального процесу у вищій школі.

На сучасному етапі розвитку вищої освіти пізнавальна самостійна діяльність студентів виконує два важливих завдання. По-перше, від рівня сформованості пізнавальної самостійності залежить успішність навчання у вищій школі, а отже, опанування майбутнього фаху. По-друге, чим вищий рівень пізнавальної самостійності випускника, тим

вищою є його професійна компетентність і, відповідно, конкурентоспроможність на ринку праці.

Самостійна пізнавальна діяльність як вид самостійної роботи дозволяє перевести студента з пасивного споживача знань в активного їх творця, здатного критично мислити, планувати власну діяльність, проявляти ініціативу, формулювати проблему, аналізувати шляхи її розв'язання, знаходити оптимальний результат і доводити його правильність, а також успішно знаходити вихід із складних, нестандартних ситуацій. Саме ці характеристики мають бути притаманні майбутнім фахівцям у сфері менеджменту, зокрема й менеджменту освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми компетентнісного підходу на рівні вищої освіти протягом останніх десятиліть постійно перебувають у полі зору українських науковців (О. Локшина, А. Овчарук, Л. Паращенко, О. Пометун, О. Савченко, С. Трубочова, Г. Фрейман та ін.). Питання якості професійної підготов-

ки майбутнього менеджера освіти знайшло відбиття в працях вітчизняних дослідників (В. Берека, В. Бондар, В. Маслов та ін.).

Дослідженню планування та організації самостійної роботи студентів вищих навчальних закладів присвячено праці вітчизняних і зарубіжних науковців А. Алексюка, Л. Вяткіна, М. Гарунова, Б. Єсіпова, В. Козакова, І. Лернера, М. Махмутова, Н. Полівнікова, П. Підкасистого та ін.

Постановка завдання. На основі викладеного можна сформулювати завдання дослідження, яке полягає в розкритті ролі та висвітленні основних форм самостійної роботи студентів як важливої умови формування професійної компетентності майбутніх менеджерів освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Менеджер освіти – це фахівець, який керує процесами навчання, виховання, розвитку особистості, володіє системою необхідних і достатніх знань у галузі педагогіки, психології, професійно підготовлений до управлінської діяльності у сфері освіти.

До основних компетенцій менеджера освіти відносяться: *методична* – знання закономірностей та принципів педагогічного процесу, володіння методами впливу, взаємодії, контролю та оцінки діяльності освітньої установи та ін.; *управлінська* – знання систем освіти, освітніх закладів та їх функцій, знання основ управління соціальним колективом, уміння приймати управлінські рішення, оволодіння лідерськими якостями та ін.; *загальнокультурна* – володіння знаннями про способи здобуття, зберігання та передачі базисних цінностей культури, дотримання принципу єдності слова та діла, прояв інтересу до молодіжної субкультури та ін.; *стратегічна* – уміння змістовно формулювати перспективні цілі освітньої системи, знання принципів прогнозування розвитку різних типів освітніх закладів, володіння методами діагностики освітніх систем і організації маркетингової служби та ін.; *комунікативна* – володіння культурою мови та ділового спілкування, уміння реалізувати інтерактивні технології в управлінні освітнім середовищем, достатній рівень знань для ведення переговорів іноземною мовою та ін.

Сукупність цих компетенцій складає професійну компетентність майбутнього менеджера освіти. Процес формування компетентності фахівця відбувається шляхом залучення студентів до різних видів навчальної діяльності, левову частку якої складає самостійна пізнавальна діяльність.

Самостійна робота студентів – одна з форм навчального процесу, що планується

студентом та виконується їм за завданням та при методичному керівництві викладача, але без його безпосередньої участі.

Важливим її призначенням є формування професійної компетентності з дисципліни, навичок дослідницької роботи у навчальній, науковій, професійній діяльності, розкриття та розвиток креативних здібностей, підвищення якості та ефективності навчання.

Самостійна пізнавальна діяльність сприяє набуттю студентами досвіду брати на себе відповідальність, самостійно вирішувати проблему, знаходити конструктивні рішення, вихід із кризової ситуації, що є важливими складовими професійної діяльності менеджера освіти.

Основними характеристиками самоосвітньої діяльності майбутніх управлінців є самостійний відбір матеріалу, визначення стратегії і тактики його вивчення, самостійне його вивчення, вирішення проблем, пізнавальних задач, що виникають за умови наявності різних точок зору на один предмет, самостійне визначення протиріч, формування власного бачення цього предмету, власного світогляду, самозміни.

Самостійна пізнавальна діяльність студентів реалізується безпосередньо у самостійній роботі, яка виконує стимулюючу функцію, формує у студентів установку на самостійне систематичне поповнення знань і вироблення умінь орієнтуватися в потоці інформації під час розв'язання нових пізнавальних задач.

Однак успішність діяльності студентів багато в чому залежить від її правильної методичної підтримки з боку викладача. Тому організація самостійної роботи студентів має передбачати ряд послідовних етапів: планування самостійної роботи; відбір змісту самостійної роботи; методичне забезпечення самостійної роботи; моніторинг самостійної роботи.

Планування самостійної роботи студента – це важливий етап, від якого залежить успішність подальшої самостійної діяльності. Чітко визначена мета роботи, правильно спланована послідовність забезпечують ефективність її реалізації, допомагають прослідкувати рух від поставлених завдань до прогнозованих результатів.

Плануючи самостійну роботу, необхідно враховувати нормативно визначений час на її виконання, обсяг, види, терміни та форми презентації результатів. За таких обставин кожен студент може скласти індивідуальний план самостійної роботи за окремими змістовими модулями навчального курсу.

Зміст завдань, що виносяться на самостійне засвоєння, має бути логічним доповненням навчального матеріалу кур-

су чи дисципліни. Крім того, визначаючи завдання для самостійної роботи, необхідно враховувати інтереси студентів, рівень готовності до самостійного пізнання, їхню активність та здатність до творчості.

Успішність засвоєння навчального матеріалу, що виноситься на самостійне опанування, потребує відповідного методичного супроводу. Методичне забезпечення самостійної роботи студентів передбачає:

- робочу програму навчальної дисципліни;
- методичні вказівки до навчального курсу з розгорнутим поясненням до кожного з видів самостійної роботи;
- способи контролю;
- різні види завдань та методичні вказівки до їх виконання;
- перелік основної та додаткової літератури з усіх аспектів самостійної навчальної діяльності.

Виконання самостійної роботи має супроводжуватися постійними консультаціями з боку викладача, що надає можливість встановити зворотній зв'язок із студентами та здійснювати корекцію процесу самостійного пізнання як для окремих студентів, так і для групи загалом.

Моніторинг знань та умінь студентів під час виконання завдань самостійної роботи має здійснюватися з урахуванням визначених у дидактичній літературі вимог: співвідношення змісту з цілями навчання, об'єктивності, індивідуального підходу, врахування якісної характеристики знань студентів (повнота, глибина, здатність переносити знання в нові ситуації). Реалізувати ці вимоги можливо за умови чіткого визначення та завчасного ознайомлення студентів із критеріями оцінювання різновидів самостійної роботи.

На сьогодні існують такі різновиди самостійної роботи студентів:

- підготовка до лекційних, семінарських, лабораторних занять;
- підготовка до заліків, екзаменів та інших форм контролю знань;
- складання звітних документів за результатами виконаних завдань;
- вивчення літературних джерел (підручників, посібників, монографій, наукових статей тощо), нормативних документів із конкретної теми, складання конспектів;
- узагальнення практики з метою обговорення на заняттях;
- підготовка до тематичних дискусій, до рольових та ділових ігор тощо.

Деякі види самостійної роботи студентів пов'язані з елементами науково-дослідної роботи, такі як: написання рефератів, курсових, дипломних робіт, підготовка доповіді на конференцію, наукової статті.

Зміст самостійної пізнавальної діяльності конкретизується через послідовність різновидів самостійної роботи, що змінюються від репродуктивних до реконструктивно-варіативних, а потім – до творчих (відповідно до зміни пізнавальної діяльності студентів).

Для організації самостійної роботи студентів використовуються різні засоби: робочі зошити; бланки завдань; тексти; аудіо- та відео-записи; комп'ютерна техніка; конспекти лекцій; таблиці; кросворди; схеми і креслення тощо.

Особливе місце серед перерахованих вище засобів посідають робочі зошити як один із найбільш зручних у роботі студента і викладача. Робочий зошит може містити завдання різного характеру:

- на перевірку теоретичних знань, що передбачають вивчення теорії та відповіді на запитання з метою засвоєння основних термінів, понять та підходів до даного курсу;
- тести для проведення самоаналізу та самооцінки рівня засвоєння навчального матеріалу;
- завдання, пов'язані з аналізом певних практичних ситуацій, що можуть виконуватися самостійно або в групі, а результати записуються у робочому зошиті у вигляді резюме;
- індивідуально-творчі завдання, що вимагають від студента, спираючись на отримані знання, приклади, досвід, використовувати творчий потенціал та створювати оригінальні документи відповідно до завдання.

Усі види завдань супроводжуються розгорнутими методичними поясненнями, додатковими джерелами інформації тощо.

Як правило, завдання поділяються за рівнями складності:

- тренувальні (завдання для обов'язкового виконання,) так званий обов'язковий мінімум – скласти план, тези, конспект, тезаурус, довідку про прочитаний матеріал, схему, відповіді на тестові питання. Здебільшого, це питання, спрямовані на перевірку теоретичних знань;
- реконструктивні (завдання для студентів, які претендують на високий рівень оцінки знань) – вивчити нормативно-правові документи; скласти анотацію, кросворд, цитатний конспект, таблиці; підготувати доповідь, реферат, бібліографічний список. Це завдання теоретико-практичного характеру;
- творчі (завдання, що виконуються за бажанням студента і дають шанс підвищити свій рейтинг з дисципліни) – скласти рецензію, відгук, презентацію, кросворд; виконати завдання кейсу; підготувати наукову

статтю з обраної проблеми; написати есе; взяти участь у конференції, творчій (науково-дослідній) лабораторії, проблемній групі тощо.

Серед таких завдань різного рівня складності можуть бути запропоновані такі:

- скласти тематичний тезаурус «Основні поняття менеджменту»;
- упорядкувати порівняльну таблицю підходів до розуміння менеджменту;
- підготувати доповідь з теми «Роль менеджменту в історичному розвитку суспільства»;
- скласти кросворд «Основні поняття менеджменту»;
- написати есе «Менеджмент у моїй професії»;
- презентувати систему управління навчальним закладом у вигляді схеми. Обґрунтувати пропозицію.

Важливо, щоб кожне завдання було оцінене відповідно до рівня складності та визначених критеріїв, про що обов'язково має бути зазначено у робочому зошиті. Це надає можливість здійснювати моніторинг самостійної роботи студентів, оцінювати результати виконаних завдань, своєчасно надавати необхідну допомогу.

Крім того, використання робочих зошитів сприяє розвитку в студентів рефлексії та самооцінки отриманих результатів, що передбачає відновлення етапів діяльності, труднощів та способів їх подолання, усвідомлення способів діяльності, співвіднесення отриманих результатів з проєктованими.

Як уже зазначалося, особливу роль виконують творчі види самостійної роботи, що передбачають самостійну діяльність майбутніх менеджерів з перенесення знань під час розв'язання задач у виключно нових ситуаціях, умовах складання нових програм прийняття рішень, вироблення гіпотетичного аналогового та діалектичного мислення. Серед таких методів, що активізують самостійну роботу студентів, особливе місце належить методу case-study.

Метод case-study, або метод конкретних ситуацій (від англійського "case" – випадок, ситуація) – метод активного проблемно-ситуаційного аналізу, що ґрунтується на навчанні шляхом вирішення конкретних задач, ситуацій (вирішення кейсів).

Метод case-study дозволяє використати теоретичні знання у вирішенні практичних задач. Цей метод сприяє розвитку в студентів самостійного мислення, уміння вислуховувати та враховувати альтернативну точку зору, аргументовано висловлювати свою. За допомогою цього методу майбутні управлінці мають змогу виявляти й удо-

сконалювати аналітичні та оцінні навички, навчаються роботі в команді, вчаться знаходити найбільш раціональне вирішення поставленої проблеми. Цей інтерактивний метод забезпечує глибоке засвоєння теоретичних положень та оволодіння практичним використанням матеріалу; сприяє професіоналізації студентів, формує інтерес та позитивну мотивацію до навчання.

Крім того, метод case-study концентрує в собі значні досягнення технології «створення успіху». Він передбачає діяльність з активізації студентів, стимулювання їх успіху, підкреслення їх досягнень. Саме досягнення успіху виступає однією з рушійних сил методу, сприяє формуванню стійкої позитивної мотивації, підвищенню пізнавальної активності та рівня самостійності студентів.

У результаті виконання всіх різновидів завдань самостійної роботи студенти мають навчитися:

- узагальнювати накопичений досвід управління у сфері освіти;
- обирати найбільш ефективні технології освітнього менеджменту;
- займатися самоосвітою для підвищення професійної компетентності у галузі управління освітою.

Засвоєння основних методів самостійної роботи дозволить студентам перейти від «заучування та запам'ятовування» готових знань до уміння самостійно здобувати знання, формувати власну думку, розвивати аналітичні навички, аргументовано висловлювати власну точку зору. Крім того, здобуваючи знання шляхом самостійної роботи, студент виробляє у себе потребу до постійної самоосвіти, пошуку знань та нової інформації.

Самостійна робота є важливим елементом розвиваючого навчання, що означає формування у студента розуміння проблем на мікро- та макрорівнях та особисту участь у цьому процесі, здобуття високих моральних ідеалів, професійного мислення, професійних компетенцій.

Висновки з проведеного дослідження. Таким чином, систематична самостійна пізнавальна діяльність студентів упродовж навчального процесу створює відповідні умови для підвищення якості підготовки висококваліфікованих фахівців. Активна участь студентів у самостійній роботі стимулює їх до творчого використання теоретичних знань у подальшій професійній діяльності, полегшує їх адаптацію до нових умов професійного середовища.

Дослідження ролі самостійної роботи у формуванні професійної компетентності менеджерів освіти не вичерпується висвітленими у статті аспектами. Ґрунтовного

вивчення потребують можливості та умови використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, інтерактивних методів навчання тощо.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Берека В. Фахова підготовка магістрів з менеджменту освіти: теорія і методика : [Монографія] / В. Берека. – Хмельницький, 2008. – 482 с.
2. Гарунов М. Самостоятельная работа студентов / М. Гарунов. – М.: Знание, 1998. – 136 с.
3. Журавська Л. Концептуальні умови управління самостійною роботою студентів у вищих навчаль-

них закладах / Л. Журавська // Освіта і управління. – 1999. – Т. 3, № 2. – С. 105–115.

4. Пидкасистый П. Сущность самостоятельной работы студентов и психолого-дидактические основы ее классификации / П. Пидкасистый // Проблемы активизации самостоятельной работы студентов: Межвуз. сб. науч. тр. – Пермь : Пермский ун-т, 2000. – 56 с. – С. 12–15.

5. Синиченко З. Роль самостоятельной работы в подготовке специалистов / З. Синиченко // Вестник Таганрогского института управления экономики. – 2014. – № 1. – С. 113–116.

6. Тернавська Т. Проблема активізації пізнавальної діяльності у студентів ВНЗ /Т. Тернавська // Наукові записки Києво-Могилянської академії. Серія: Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота. – 2006. – Т. 59. – С. 36–41.

УДК 378.001.8

ОРІЄНТИРИ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Ткаченко Н.М., к. пед. н.,
доцент, докторант

*Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка*

Статтю присвячено аналізу існуючих нормативних документів, а також наукових досліджень щодо зміни орієнтирів навчання іноземних мов у контексті євроінтеграційних змін із метою погодження теорії і практики навчання в загальноосвітній школі з міжнародних стандартів та вимог сучасності, а також пошуку ефективних стратегій навчання, що визначають специфіку професійної діяльності вчителя іноземної мови ХХІ ст.

Ключові слова: *іноземні мови, сучасний вчитель, професійна діяльність, реформування освіти, мовна освіта.*

Статья посвящена анализу существующих нормативных документов, а также научных исследований по изменению ориентиров в обучении иностранным языкам в контексте евроинтеграционных процессов с целью приведения в соответствие теории и практики обучения в общеобразовательной школе с международными стандартами и требованиями современности, а также поиска эффективных стратегий обучения, определяющих специфику профессиональной деятельности учителя иностранного языка ХХІ века.

Ключевые слова: *иностраннные языки, современный учитель, профессиональная деятельность, реформирования образования, языковое образование.*

Tkachenko N.M. THE LANDMARKS OF MODERN FOREIGN LANGUAGES TEACHER PROFESSIONAL ACTIVITY

The article deals with the analyses of the existing normative documents and scientific researches on the problem of changes in education in the whole and in teaching foreign languages in particular in the context of European integration processes in order to align theory and teaching practice at secondary school with international standards and modern requirements, as well as the search for effective teaching strategies, determining the specifics of XXI century foreign language teacher's professional activity.

Key words: *foreign languages, modern teacher, professional activity, education reform, language education.*

Постановка проблеми. У різні епохи та періоди історичного розвитку народи вклали різний зміст у поняття «освіта». Не існує єдиної для всіх часів і народів думки щодо основної мети освіти, хто і в якому обсязі має отримувати її, як найбільш

ефективно організувати процес навчання, за допомогою яких засобів це має здійснюватися. Однак у наш час, коли у світі все більше виявляється тенденція до інтеграції у світі, коли вирішення глобальних проблем людства залежить від спільних зусиль осві-